

**MAKTABGACHA TAYYORLOV GURUHLARIDA MULTIMEDIYA
TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH**

Djakbarova Mohida Zokirjonovna

*Namangan viloyati Chortoq tumaniga qarashli 26-Dmtt tarbiyachisi Toshkent Kimyo
Xalqaro universiteti Namangan filiali 1-bosqich magistranti Maktabgacha ta'lim va
tarbiya nazariyasi va metodikasi yo'nalishi*

Annotatsiya: maktabgacha ta'lim jarayonida multimedia texnologiyalarini joriy etish, bolalarning o'z-o'zini ifoda etish, ijodkorlik va bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Multimedia texnologiyalari, jumladan, video, audio, grafik va interaktiv dasturlar bolalarning diqqatini jalb qilish, ularning bilim olish jarayonini faol ishtirok etishiga imkon yaratadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ta'lim jarayoni, bolalar rivoji, pedagogik metodlar, interaktiv o'qitish, ta'lim materiallar, vizual materiallar, audio-video resurslar, innovatsion usullar.

Hozirgi kunda barkamol avlodni tarbiyalash, yosh avlodning intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarish, ularni har tomonlama rivojlangan shaxs etib voyaga yetkazish hozirgi kunning dolzarb masalalaridandir. Asosan maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning yuksak bilim egalashida multimedia ta'limi ham muhim o'rinda turadi. Multimedia ta'limi orqali biz bolalarda milliy qadiryatlarni video rolik shaklida jonlantirishimiz ham mumkin. Ta'lim sohasida ham yangi axborot texnologiyalaridan keng foydalanish, an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan samarali va yuqori natijalarga olib kelmoqda. Hozirda ta'lim tizimida zamonaviy axborot texnologiyalari, kompyuterlashtirish va kompyuter tarmoqlari ta'lim jarayonining muhim negizi bo'lib, yoshlarning yangi axborotlarga bo'lgan talablarini qondirishga xizmat qilmoqda. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya olayotgan katta va maktabga tayyorlov guruhlarida aynan 5–7 yoshli bolalar tarbiyalanadi. Ulardagi intellektual salohiyatni shakllantirishning boshlang'ich davri ham xuddi shu yoshdan boshlanadi aynan shu sababli hozirgi kunda maktabgacha ta'limda multimedia ta'limiga alohida e'tibor qaratilmoqda. multimedia ta'limidan zamonaviy, inovatsion ta'limning bir shakli sifatida mashg'ulotlar jarayonida to'g'ri foydalanish maktabgacha ta'limda faoliyat olib borayotgan tarbiyachilarning ham inovatsion texnologiyalardan foydalanish bo'yicha ko'nikma va malakalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Multimedia va gipermedia texnologiyalari kuchli taqsimlangan ta'lim resurslarini birlashtiradi, ular bolani idroki shakllanishi va namoyon bo'lishi uchun muhitni ta'minlaydi. Multimedia va telekommunikatsiya texnologiyalari tizimda prinsipial jihatdan yangi uslubiy yondashuvlarni ochadi. Multimedia - zamonaviy texnik va dasturiy vositalardan foydalangan holda interaktiv dasturiy ta'minot nazorati ostida vizual va audio effektlarning o'zaro ta'siri, ular matn, ovoz, grafik, fotosuratlar, videolarni bitta raqamli tasvirda

birlashtiradi. Kompyuter o'yinlari tarbiyalanuvchilarning ushbu qiziquvchanlik xususiyatini oshiradi. Natijada, ularning aqliy rivojlanishi shakllana boradi. Multimediali kompyuter o'yinlari tarbiyalanuvchilarning qiziquvchanlik xususiyatini oshirishi quyidagilar asosida namoyon bo'ladi:

1) ekranda ko'rsatiladigan o'yin obyektiga animasiya samarasi berilgan bo'lishi va ular doimiy ravishda harakatlanib, jilolanib turishida; 2) tovushda;

3) musiqada;

4) animatsiyada;

5) multifikasiyada;

O'yin davomidagi ushbu "kompyuterli" psixologik-pedagogik ta'sirlar yosh bolalarning faqat qiziquvchanlik xususiyatini oshiribgina qolmasdan, balki bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini ham oshiradi. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardan ma'lum bo'ldiki, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni tarbiyasini shakllanishida axborot texnologiyalari ya'ni, multimedialardan foydalanish uni MTTlarda samarali qo'llash hozirgi kunning asosiy masalalaridan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalarini har qanday darajadagi ta'lim tizimiga kiritish bugungi kunda jahon ta'lim jarayonini rivojlantirishning eng barqaror tendensiyalaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, multimedia orqali ta'lim sohasida keng foydalanish kundan-kunga rivojlanib bormoda. Multimedia texnologiyalari orqali o'qitish o'rganish samaradorligini oshiradi, chunki ulardan foydalanish o'quvchilarni axborotni idrok etish jarayoniga jalb qilishga yordam beradi. Multimedia texnologiyalaridan foydalanish maktabgacha yoshdagi bolalarni bilish kabi muhim ta'lim sohasida samarali rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, u Davlat ta'lim standartida belgilangan ustuvor ta'lim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta'lim vositalarining keng qo'llanilishi bolalarni maktabga tayyorlash jarayonining muvaffaqiyatli kechishiga xizmat qilmoqda. Katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning axborot madaniyatining boshlang'ich asoslari matematika va informatika kabi muhim ta'lim sohasini o'zlashtirish jarayonida kichik yoshdagi o'quvchilarning axborot madaniyatini yanada izchil rivojlantirish uchun propedevtik rol o'ynaydi. Elektron o'quv qo'llanmalari maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maxsus ishlab chiqilgan. Ular sizga harflarni o'rganishga va o'qishni o'rganishga yordam beradi. Ushbu ishlanmalar bolalarning so'z va so'z tarkibi kabi, aqliy va madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini to'liq hisobga oladi.

Internet qidiruv tizimlari o'qituvchilarga rivojlanish va o'rganish bo'yicha deyarli har qanday materialni, shuningdek, darslar uchun har qanday fotosuratlar va rasmlarni topish imkoniyatini beradi.

b) Ish yuritish uchun kompyuterdan foydalanish.

Kompyuter dasturlari yordamida har qanday ish rejalarini tuzishda, bolaning individual kundaligini yuritishda, u haqida turli ma'lumotlarni yozib olishda, test natijalarida, grafiklarni tuzishda va umuman olganda, o'qituvchilar va "ilg'or" ota-onalarga bebaho xizmat ko'rsatishi yordam beradi. Kompyuterdan foydalanishning muhim jihati kitoblar bazasini saqlashdir. Bugungi kunda bolalarni tarbiyalash va rivojlantirishga oid juda ko'p sonli kitoblar paydo bo'ldi, ko'plab kitoblar ta'limga kompleks yondashuvlarni

aks ettiradi, boshqalari ma'lum bir sifatning rivojlanishini, yosh toifalarini farqlashni aks ettiradi.

c) Kompyuter dasturlarini ishlab chiqishdan foydalanish.

Kompyuterning imkoniyatlarni ko'rib chiqish uchun taklif qilinadigan materiallar miqdorini oshirishga imkon beradi. Yorqin nurli ekran e'tiborni tortadi, bolalarning audio idrokini vizualga o'tkazishga imkon beradi, jonlantirilgan belgilar qiziqish uyg'otadi. Ammo bugungi kunda, afsuski, ushbu yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan yaxshi kompyuter dasturlari yetarli darajada emas. Mutaxassislar bolalar uchun rivojlanish dasturlari bajarishi kerak bo'lgan bir qator talablarni aniqlab chiqqanlar:

- bolani mustaqil o'rganish uchun qulaylik;
- ko'nikmalar va idroklarning keng doirasini rivojlantirish,
- yuqori texnik daraja,
- yosh mosligi,
- o'yin-kulgi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta'lim dasturlarini quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Xotira, tasavvur, fikrlash va boshqalarni rivojlantirish uchun o'yinlar.
2. Yaxshi animatsiyaga ega xorijiy tillarning lug'atlari.
3. ART studiolari, chizmalar kutubxonalari bilan eng oddiy grafik muharrirlar.
4. O'yinlar va sayohat.
5. O'qish, matematika va boshqalarni o'rgatishning eng oddiy dasturlari.

Bunday dasturlardan foydalanish nafaqat bilimlarni boyitish, bolaning o'z tasavvuridan tashqarida bo'lgan narsa va hodisalar bilan to'liqroq tanishish uchun kompyuterdan foydalanish, ijodiy qobiliyatini oshirishga, monitor ekranidagi belgilar bilan ishlash qobiliyati orqali vizualmajoziy fikrlashdan mavhum fikrlashga o'tishni optimallashtirishga hamda rivojlantiruvchi o'yinlardan foydalanib o'quv faoliyatini shakllantirishda qo'shimcha motivatsiya yaratishga katta turtki bo'ladi. Bolalarni o'qitish jarayonida kompyuter taqdimotlaridan foydalanish quyidagi afzalliklarga ega: materialni idrok etishni amalga oshirish; multimedia proyektori va proyeksiya ekrani yordamida turli ob'ektlarni ko'paytiriladigan shaklda namoyish qilish imkoniyati; audio, video va animatsiya effektlarini taqdimotga birlashtirish orqali bolalar tomonidan o'quv adabiyotlaridan olingan ma'lumotlar miqdorini qoplashga yordam beradi; sezgi tizimini idrok etish uchun qulayroq bo'lgan ob'ektlarni namoyish qilish imkoniyati; - vizual funktsiyalarni, bolaning ko'rish qobiliyatini faollashtirish; kompyuter taqdimoti maktabgacha yoshdagi bolalar bilan mashg'ulotlar uchun tarqatma material sifatida printerda katta bosma nashrlar ko'rinishidagi ma'lumotlarni ko'rsatish uchun qulay tarzda qo'llaniladi. Multimedia vositalari bolalarga o'z-o'zini ifoda etish va o'qitish jarayonida faol ishtirok etishga imkon beradi. Interaktiv o'yinlar va dasturlar bolalarning diqqatini jalb qiladi va ularni o'rganishga rag'batlantiradi. Bolalar ko'proq vizual va audio materiallarni qabul qiladilar. Multimedia texnologiyalari yordamida taqdim etilgan materiallar bolalarning tushunishini yaxshilaydi va yangi ma'lumotlarni o'zlashtirish jarayonini

tezlashtiradi. Multimedia vositalari bolalarga ijodkorliklarini namoyon etish imkonini beradi. Ular turli xil loyihalarda ishtirok etib, o'z g'oyalarini amalga oshirishlari mumkin. Har bir bola o'z tempida o'rganadi. Multimedia texnologiyalari yordamida o'qituvchilar bolalarning individual ehtiyojlariga mos keladigan ta'lim materiallarini tanlashlari. Ta'lim o'yinlari va simulyatsiyalar bolalar uchun qiziqarli va foydali bo'lishi mumkin. Ular orqali bolalar yangi bilimlarni o'rganadilar va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Ta'lim videolari bolalarga turli mavzularni tushunishga yordam beradi. Masalan, tabiat haqida videolar ko'rsatish orqali bolalar atrof-muhitga bo'lgan qiziqishlarini oshirishlari mumkin. Musiqa, ertaklar va boshqa audio resurslar bolalarning tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, shuningdek, ularning tasavvurini kengaytiradi. Internet orqali mavjud bo'lgan ta'lim platformalari va dasturlari bolalarga turli xil interaktiv materiallarni taklif etadi. Bu resurslar orqali bolalar o'z bilimlarini mustahkamlashlari mumkin. Multimedia texnologiyalaridan samarali foydalanish uchun o'qituvchilar ham tayyorgarlik ko'rishlari zarur. Ular yangi texnologiyalarni o'zlashtirib, ularni ta'lim jarayonida qanday qilib qo'llashni bilishlari kerak. O'qituvchilar multimedia materiallarini tanlashda bolalarning yoshiga, qiziqishlariga va ehtiyojlariga e'tibor berishlari muhimdir. Maktabgacha tayyorgarlik guruhlarida multimedia texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Ushbu texnologiyalar bolalarning rivojlanishi uchun katta imkoniyatlar yaratadi. O'qituvchilar multimedia vositalaridan foydalanib, bolalarning ijodkorligini, kognitiv rivojlanishini va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishlari mumkin. Natijada, maktabgacha ta'lim sifatini yanada yaxshilashga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT VA HAVOLALAR:

1. Axmedov A.A. Ilmiy tadqiqot asoslari. – Qarshi.: 2002. 110 b.
2. Макарова В.Н, Ставцева Е.А. (2018). Использование мультимедийных средств в развитии природоведческой лексики детей дошкольного возраста. “Наука и образовании”. 271 С.
3. Xalikova U.M. (2020). Maktabgacha ta'lim muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning dolzarbligi. Интернаука, 13-2, С. 78-79.
4. Suyumov, J., Madaliyeva, G., & Hakimova, K. (2021). IMITATION MODELING TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATIONAL PROCESS. Теория и практика современной науки, (5), 18-21.
5. Suyumov, J. Y. (2021). KOMPYUTER IMITATSION MODELLARI ASOSIDA FAOL OQITISH TEXNOLOGIYASINING NAZARIY ASOSLARI. Scientific progress, 2(3), 459-466.
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/zamonaviy-maktabgacha-talim-muassalarida-multimedia-texnologiyalarining-rol-i/viewer>
7. <https://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/download/1874/1449/1456>